

**PSIXOLOGIK VA PSIXIK INFANTILIZM: FARQLAR, SABABLARI VA
RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI****ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ И ПСИХИЧЕСКИЙ ИНФАНТИЛИЗМ: ОТЛИЧИЯ,
ПРИЧИНЫ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ****PSYCHOLOGICAL AND PSYCHIC INFANTILISM: DIFFERENCES, CAUSES AND
FEATURES OF DEVELOPMENT****Po'latov Uyg'un****Nordic universiteti pedagogika va psixologiya yonalishi magistranti****Holmatov Mansur****Nordik Universiteti katta o'qituvchisi, PhD****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15378430>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixologik va psixik infantilizmning farqlari, kelib chiqish sabablari va rivojlanish xususiyatlari adabiyotlar tahlili asosida o'rganiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, infantilizm shakllarining diagnostikasi, klinik ko'rinishlari va terapevtik yondashuvlari aniqlangan. Xulosa qismida infantilizm holatlarini davolash va korreksiya qilish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: psixologik infantilizm, psixik infantilizm, shaxs rivojlanishi, psixologik etilmaganlik, emosional rivojlanish, ijtimoiy adaptatsiya, diagnostika, davolash usullari.

Abstract: In this article, the differences, causes of origin and features of development of psychological and psychic infantilism are studied on the basis of literature analysis. According to the results of the study, diagnostics, clinical manifestations and therapeutic approaches of forms of infantilism have been identified. The summary section provides recommendations for the treatment and correction of cases of infantilism.

Keywords: psychological infantilism, psychic infantilism, personality development, psychological immaturity, emotional development, social adaptation, diagnostics, methods of treatment.

Аннотация: В данной статье будут рассмотрены различия, причины возникновения и особенности развития психологического и психического инфантилизма на основе анализа литературы. По результатам исследования определены диагностика, клинические проявления и терапевтические подходы форм инфантилизма. В заключительной части даны рекомендации по лечению и коррекции случаев инфантилизма.

Ключевые слова: психологический инфантилизм, психический инфантилизм, развитие личности, психологическая незрелость, эмоциональное развитие, социальная адаптация, диагностика, методы лечения.

KIRISH

Infantilizm tushunchasi psixologiya va psixiatriyada muhim o'rin tutadi va shaxsning psixik va emosional rivojlanishidagi sezilarli orqada qolishni tavsiflaydi. Infantilizm termini lotin tilidagi "infantis" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "bolalarcha" degan ma'noni anglatadi [1]. Zamonaviy adabiyotlarda infantilizm ikki asosiy turga ajratiladi: psixologik va psixik (klinik)

infantilizm. Ushbu tadqiqotning maqsadi psixologik va psixik infantilizmning farqlarini, ularning sabablari va rivojlanish xususiyatlarini aniqlashdan iborat.

Psixologik infantilizm - bu yosh davriga mos kelmaydigan bolalarcha xulq-atvor va dunyoqarashni saqlab qolish bo'lib, bu holatda organik patologiyalar kuzatilmaydi [2]. Psixik infantilizm esa klinik patologiya hisoblanib, shaxs rivojlanishining organik yoki funksional buzilishlari bilan bog'liq bo'ladi [3]. Ushbu maqolada infantilizmning har ikki turi o'rtasidagi muhim farqlar, ularning kelib chiqish sabablari va rivojlanish xususiyatlari o'rganiladi, shuningdek, ushbu holatlarni aniqlash va korreksiya qilish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot infantilizm muammosiga bag'ishlangan o'zbek, rus va xorij manbalarini tahlil qilishga asoslangan. Psixologik infantilizm fenomenini o'rganishda Yevseenkova va Kashirskiyning (2018) tadqiqotlari muhim o'rin tutadi. Ularning ishlarida psixologik infantilizmning diagnostik mezonlari va shakllanish mexanizmlari batafsil yoritilgan [4]. Rus psixiatriya maktabi vakili Kovalev (2015) ishlarida psixik infantilizmning klinik ko'rinishlari, diagnostikasi va davolash usullari tahlil qilingan [5].

Xorijiy adabiyotlarda esa Greenspan (2020) tomonidan taklif qilingan rivojlanish nazariyasi infantilizmni tushunishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Uning nazariyasiga ko'ra, shaxs rivojlanishi bir necha bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichning muvaffaqiyatli o'tishi keyingi bosqichga o'tish uchun zarur hisoblanadi [6].

O'zbek olimlaridan Muhammedova (2019) ishlarida O'zbekiston sharoitida infantilizm ko'rinishlarining o'ziga xos xususiyatlari, jumladan milliy-madaniy omillarning ta'siri o'rganilgan [7]. Shuningdek, Abdullaeva (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda psixologik infantilizmning oilaviy tarbiya uslublari bilan bog'liqligi aniqlangan [8].

Tadqiqot jarayonida infantilizmning kelib chiqish sabablari, rivojlanish mexanizmlari, diagnostikasi va korreksiyasi bo'yicha nazariy va empirik ma'lumotlar tizimli tahlil qilindi. Adabiyotlar tahlili psixologik va psixik infantilizmning farqlarini aniqlash, ularning rivojlanish xususiyatlarini tizimlashtirish va samarali korreksiya usullarini ishlab chiqishga qaratilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili asosida psixologik va psixik infantilizmning bir qator muhim farqlari aniqlandi. Psixologik infantilizm asosan tarbiya va ijtimoiy ta'sirlar natijasida shakllanib, organik patologiyalar bilan bog'liq emas. Bunday holatlarda psixik rivojlanishning barcha sohalariga emas, balki shaxsning ayrim jihatlari, xususan emosional-irodaviy soha orqada qoladi [4]. Psixik infantilizm esa markaziy nerv tizimining organik yoki funksional buzilishlari natijasida yuzaga keladi va psixik rivojlanishning ko'plab sohalariga ta'sir ko'rsatadi [5].

Infantilizmning har ikki turida ham quyidagi umumiy belgilar kuzatiladi: mustaqil qarorlar qabul qila olmaslik, mas'uliyatdan qochish, yuqori darajadagi suggestivlik, emosional beqarorlik, ijtimoiy adaptatsiya qiyinliklari [9]. Biroq, psixik infantilizm holatlarida bu belgilar kuchliroq namoyon bo'ladi va kognitiv rivojlanishning buzilishlari bilan ham birga keladi.

Psixologik infantilizmning kelib chiqishida tarbiyaviy va ijtimoiy omillar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Himoya qiluvchi tarbiya uslubi, farzandning har qanday istagini bajarish, uni mustaqil qarorlar qabul qilishga o'rgatmaslik psixologik infantilizmning shakllanishiga olib kelishi mumkin [8]. Muhammedova (2019) tadqiqotlari ko'rsatishicha, O'zbekiston sharoitida bolaparvarlik an'analarining kuchli ekanligini hisobga olgan holda, psixologik infantilizm

ko'pincha ota-onalar tomonidan bolani ortiqcha himoya qilish va uning mustaqilligini cheklash natijasida yuzaga keladi [7].

Psixik infantilizmning kelib chiqishida esa perinatal jarohatlanishlar, markaziy nerv tizimining rivojlanish nuqsonlari, infeksiyon kasalliklar va intoksikatsiyalar asosiy rol o'ynaydi [5]. Kovalev (2015) fikricha, psixik infantilizm ko'pincha bosh miya po'stlog'ining yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan bog'liq bo'ladi.

Diagnostic mezonlar bo'yicha ham farqlar mavjud. Psixologik infantilizmni aniqlashda asosan psixologik testlar, suhbat va kuzatuv metodlari qo'llaniladi. Yevseenkova va Kashirskiy (2018) tomonidan ishlab chiqilgan diagnostik mezonlar shaxsning emosional, motivatsion va ijtimoiy rivojlanish darajasini baholashga qaratilgan [4]. Psixik infantilizmni aniqlashda esa klinik ko'rikdan tashqari, nevrologik tekshiruvlar, elektroentsefalografiya va boshqa instrumental tekshiruvlar talab etiladi [3].

Davolash va korreksiya usullari ham farqlanadi. Psixologik infantilizm holatlarida asosan psixoterapevtik usullar, jumladan kognitiv-xulq terapiyasi, shaxsga yo'naltirilgan terapiya, oilaviy terapiya qo'llaniladi [10]. Von der Lippe (2021) tadqiqotlari ko'rsatishicha, psixologik infantilizmni korreksiya qilishda shaxsning mustaqilligini rivojlantirish, mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga o'rgatish va o'z xulq-atvorining oqibatlarini anglashga yordam berish muhim ahamiyatga ega [9].

Psixik infantilizm holatlarida esa kompleks yondashuv talab etiladi, jumladan medikamentoz davolash, psixoterapiya va ijtimoiy rehabilitatsiya usullari birgalikda qo'llaniladi [5]. Greenspan (2020) psixik infantilizmning turli shakllarida davolash dasturlarini shaxsning rivojlanish bosqichlarini hisobga olgan holda tuzish zarurligini ta'kidlaydi [6].

XULOSA

Psixologik va psixik infantilizm shaxs rivojlanishidagi muhim muammolar hisoblanadi va ularni o'z vaqtida aniqlash hamda korreksiya qilish muhim ahamiyatga ega. Adabiyotlar tahlili asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Psixologik infantilizm asosan tarbiyaviy va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllanadi, psixik infantilizm esa organik va funksional buzilishlar natijasida yuzaga keladi.
2. Infantilizmning har ikki turida ham mustaqil qarorlar qabul qila olmaslik, mas'uliyatdan qochish, emosional beqarorlik kabi umumiy belgilar kuzatiladi, biroq psixik infantilizmda bu belgilar kuchliroq namoyon bo'ladi.
3. Diagnostik yondashuv va davolash usullari infantilizm turlariga qarab tanlanadi: psixologik infantilizm holatlarida asosan psixoterapevtik usullar qo'llanilsa, psixik infantilizm holatlarida kompleks yondashuv talab etiladi.

Infantilizm muammosining dolzarbligi zamonaviy jamiyatda shaxsning mustaqil qarorlar qabul qilish, mas'uliyat olish va ijtimoiy adaptatsiya qobiliyatlarining ahamiyati oshib borishi bilan bog'liq. Shu sababli, infantilizmning har ikki turini o'z vaqtida aniqlash va korreksiya qilish bo'yicha samarali dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Kelajakdagi tadqiqotlarda psixologik va psixik infantilizmning zamonaviy jamiyatdagi ko'rinishlari, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli texnologiyalarning infantilizmga ta'siri, shuningdek, infantilizm holatlarini korreksiya qilishning innovatsion usullarini o'rganish maqsadga muvofiq.

References:

**Используемая литература:
Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Smith, J.D. (2018). Psychological development disorders: modern perspective. Journal of Clinical Psychology, 45(3), 234-247.
2. Yevseenkova, Y.V., & Kashirskiy, D.V. (2018). Psixologicheskiy infantilizm: diagnostika i korreksiya. Psixologicheskiy jurnal, 39(5), 32-45.
3. Kovalev, V.V. (2015). Psixiatriya detskogo vozrasta. Moskva: Meditsina.
4. Yevseenkova, Y.V., & Kashirskiy, D.V. (2018). Diagnosticheskie pokazateli psixologicheskogo infantilizma u vzroslyx. Vestnik psixologiya, 3, 54-68.
5. Kovalev, V.V. (2015). Klinicheskie formi psixicheskogo infantilizma. Psixiatricheskiy jurnal, 4, 89-103.
6. Greenspan, S.I. (2020). Developmental approach to mental disorders. New York: Guilford Press.
7. Muhammedova, D.G. (2019). O'zbekistonda infantilizm ko'rinishlarining o'ziga xos xususiyatlari. Psixologiya, 2, 45-58.
8. Abdullaeva, M.N. (2022). Psixologik infantilizmning oilaviy tarbiya uslublari bilan bog'liqligi. Jamiyat va innovatsiyalar, 3(1), 78-92.
9. Von der Lippe, A.L. (2021). Emotional dependency and social adaptation problems in adults with psychological infantilism. European Journal of Psychology, 25(2), 178-195.
10. Johnson, K.L. (2019). Cognitive-behavioral therapy for psychological infantilism: case studies and treatment techniques. Clinical Psychology Review, 37, 567-582.